

Zijn we wel klaar voor wilde natuur?

'Zijn we er wel klaar voor?'

De vraag zorgde voor verwarring in de zaal. 'Want overal in Nederland staan ze achter hekken', voegde hij er nog aan toe. Aan het woord was een jager, één van de weinige dissidente stemmen in een discussie over de terugkeer van het Edelhert in de Gelderse Poort.

Die discussie vond plaats tijdens een 'wilderniscaf ', een reizende talkshow van Staatsbosbeheer. In het zog van het kassucces van 'De Nieuwe Wildernis' wil deze laatste een maatschappelijke discussie over wildernis in Nederland voeren. Die avond was het de beurt aan Nijmegen.

Net voor de interventie van de jager had men het publiek gevraagd aan te geven wie v or de terugkeer van het Edelhert was. Dat bleek bijna iedereen. Het Edelhert, de koning van het woud, is met zijn majestueuze verschijning bij uitstek een symbool van wildernis. Het natuurbehoud in Nederland kan best een shot wildernis gebruiken, zo bleek uit de reacties van het zeer talrijk opgekomen publiek. Het geloof is dat dat ook best kan: films als De Nieuwe Wildernis tonen immers op een spectaculaire manier aan wat allemaal mogelijk is aan wilde natuur als men het maar even de kans geeft. Wie wil er nu niet oog in oog staan met een Edelhert dat plots uit de nevelige bosrand opduikt? Het Edelhert completeert ook het ecosysteem: het zal mee helpen de bossuccessie tegen te gaan en daardoor kansen scheppen voor andere soorten om zich te vestigen. Bovendien hoort het hier ook gewoon thuis: het is een onderdeel van onze oorspronkelijke fauna en die moeten we zo veel mogelijk de kans geven om terug te keren.

Natuurlijk zijn we er klaar voor, zou je dus denken, laat die nieuwe wildernis maar komen, spannend allemaal! Wildernis fascineert. De komst van al die wilde beesten schept allerlei nieuwe mogelijkheden voor natuur: robuuste natuur, natuur die voor zichzelf kan zorgen en die groots en indrukwekkend is. Weg met die aangeharkte heideterreintjes en blauwgraslandjes die voortdurend aan het infuus van het intensieve natuurbeheer moeten. Best leuk als cultuurhistorisch erfgoed, maar met natuur heeft het weinig te maken. Echte natuur veronderstelt dat je op grote schaal natuurlijke processen weer de vrije loop laat en dat je juist zo min mogelijk moet ingrijpen.

Stel je voor: je fietst onbekommerd langs de Waal en plots staan ze daar, Edelherten beneden

aan de dijk. Wie kan daar nu tegen zijn? Wel, niemand natuurlijk, tenminste niet in eerste instantie. Maar die beesten blijven daar niet staan voor ons om naar te gapen. Ze moeten ook eten en trekken graag eens rond. Misschien vinden ze daarbij maïs wel lekkerder dan vlier. Bovendien letten ze doorgaans niet op bij het oversteken. Voor je het weet, knalt er  en tegen een auto. Levensgevaarlijk: je wil niet weten wat dat betekent, zo'n mannetje van vlot 250 kilo tegen je voorruit. Om van de schade aan het beest nog maar te zwijgen.

Misschien is het allemaal toch niet zo simpel. We willen dan wel Edelherten zien, maar we willen ook geen ruzie met de burens. Gelukkig is ook dat knagende voorbehoud zo ontzenuwd. Het spreekt voor zich dat we geen Edelherten kunnen hebben zonder rasters, die de beesten op hun plaats houden. Ze moeten natuurlijk wel blijven waar wij ze willen hebben. Achter hekken dan maar, een spijtige noodzaak, maar laat het vooral

Glenn Delière &
Martin Drenthen

COLUMN

de sensatie van een ontmoeting met een Edelhert in de Millingerwaard niet vergallen. Dat hebben we weer fijn geregeld.

Daarom zorgde de vraag van de jager ook voor verwarring. Natuurlijk heeft niemand iets tegen op de terugkeer van een leuk dier als het Edelhert en met de nodige voorzorgsmaatregelen beperken we de overlast tot een minimum. Geen vuiltje aan de lucht; waar heeft hij het eigenlijk over? Wel, misschien bedoelde hij met zijn opmerking al datgene wat we net geschetst hebben, maar zag hij er juist wel het problematische van in.

We willen wel het Edelhert, maar niet de overlast. We willen op zondag wel een leuk beest voor de kijker, maar de rest van de week moet het ons niet voor de voeten lopen.

Zijn we dan wel echt klaar voor de terugkeer van het Edelhert, of, wat breder, de terugkeer van de wildernis waar dat Edelhert symbool voor staat?

Waarom willen wij het Edelhert eigenlijk zo graag terug in de Gelderse Poort? Alleen om een leuk beest te hebben om naar te kijken? Alleen wegens de rol die het vervult in het ecosysteem? Nee, het lijkt erop dat we het Edelhert ook terug willen, omdat het symbool zou staan voor een nieuwe omgang met de natuur: eentje waarin wij ons zoveel mogelijk terugtrekken en de natuur weer alle kansen gunnen om volledig zelf de koers te bepalen. Het is die fascinatie voor precies die wildheid die vandaag de dag zo belangrijk toeschijnt – omdat het ons in contact brengt met iets niet-menselijks, iets dat niet door ons wordt beheerst en georganiseerd, iets dat we in het moderne stadse leven zorgvuldig hebben buitengesloten, maar waar we ook het gemis van voelen.

Waarom willen wij het Edelhert eigenlijk zo graag terug in de Gelderse Poort?

Dit verlangen naar wildheid komt wellicht het best tot uiting in de gedachte dat we het Edelhert terug willen, omdat het hier thuishoort. Het idee daarbij is dat we ons bereid tonen plaats te ruimen voor het Edelhert: het beest heeft hier altijd zijn thuis gevonden; dus wie zijn wij om het zijn thuis te ontzeggen? Het is toch niet teveel gevraagd om ons terug te trekken uit die paar snippers natuur die ons nog resten, opdat de koning van het bos zijn plaats weer vindt? Geef de natuur terug aan zijn rechtmatige eigenaars; we hebben er lang genoeg huisgehouden.

Maar de ironie is dat een verhaal dat ogenschijnlijk gaat over het laten varen van controle over de natuur binnen de kortste keren verzeilt in het tegenovergestelde: hoe kunnen we, met behulp van wetenschap en techniek, de natuur zo efficiënt mogelijk controleren, zodat ze aan al onze verwachtingen voldoet, terwijl de overlast tot een absoluut minimum wordt beperkt? De vraag van de jager doelde ook daar op. Want als naast het creëren van leuke natuur er ook een morele component zit achter de gedachte over nieuwe wildernis, zijn we dan ook werkelijk bereid de implicaties daarvan te dragen? Zijn we klaar om echt plaats in te ruimen voor nieuwe (wilde) natuur? Zijn we dan ook bereid te aanvaarden dat die natuur niet altijd zo mooi in de pas loopt? Als dat niet het geval is, zijn we dan wel echt klaar om nieuwe wildernis met open armen te ontvangen?

De voorstanders van nieuwe natuur wordt door de klassieke natuurbeschermers wel eens verweten dat ze de zorg om de kwetsbare natuur verkwanselen ten gunste van een achteloosheid die slechts is geïnteresseerd in het maken van charismatische nepnatuur. Een overtuigend antwoord op dat verwijt veronderstelt niet alleen dat de verdedigers van nieuwe natuur hun eigen inzet expliciet maken, maar ook dat ze die serieus nemen: het gaat niet alleen om het verwilderen van de natuur, maar ook van onze eigen gedachten. Daarmee wordt nieuwe wildernis minder vanzelfsprekend, omdat ze niet langer wrijvingsloos in de moderne samenleving kan worden ingepast, maar juist als een tegenkracht de overgeorganiseerde en exclusief op menselijk comfort gerichte maatschappelijke orde relatieveert en bekritiseert.

Wanneer we niet bereid zijn de controle werkelijk los te laten, en de soms ook 'lastige' natuur die daar het gevolg van is te tolereren, dan lijkt heel de gedachte achter de nieuwe wildernis zijn kritische morele inzet te verliezen, terwijl die juist een centraal onderdeel van haar boodschap en aantrekkingskracht lijkt te zijn. Onze fascinatie voor nieuwe wildernis lijkt juist te gaan over het problematiseren van de 'vanzelfsprekendheid', waarmee we doorgaans de touwtjes in handen willen houden. Dat betekent natuurlijk niet dat we blind moeten zijn voor allereerste nadelige gevolgen die een opgeven van controle met zich mee zouden kunnen brengen. Maar wanneer we alleen houden van natuur zolang ze mooi en charismatisch is, dan maken we het onszelf te gemakkelijk. De vraag van die jager was zo gek nog niet...

Dr. G.R. Delière & dr. M.A.M. Drenthen zijn respectievelijk postdoc en projectleider van het vidi-onderzoeksproject 'Reading the landscape', over ethische conflicten rond nieuwe natuur. Beide werken aan het Institute for Science, Innovation and Society van de Radboud Universiteit Nijmegen.